

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş: 20.07.2018 ✓Accepted/Kabul: 10.08.2018

DOI: 10.30794/pausbed.446145

Araştırma Makalesi/ Research Article

Dolma, Ö. (2019). "Otosansür Eğilimi Ölçeği'nin Türkçe Versiyonu: Yapı Geçerliliğine İlişkin İlk Bulgular" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 34, Denizli. s.245-257.

OTOSANSÜR EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE VERSİYONU: YAPI GEÇERLİLİĞİNE İLİŞKİN İLK BULGULAR

Özlu DOLMA*

Özet

Bu çalışmada Hayes ve arkadaşları (2005a) tarafından geliştirilmiş olan Otosansür Eğilimi Ölçeğinin (OSE) (Willingness to Self-Censor– WTSC) Türkçe versiyonunun psikometrik özellikleri incelenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla bireylerin otosansür eğilimleri ile ilişkili ancak ondan bağımsız bir özellik olduğu düşünülen benlik saygısı kavramı da çalışmaya dâhil edilmiştir. Ölçekler 566 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Öncelikle sadece OSE ölçeğinin faktör yapısı teyit edici faktör analizi ile test edilmiştir. Sonuçlar ölçeğin tek faktörlü yapısını desteklemiştir. Ölçekte yer alan ters yönlü iki madde arasındaki korelasyonun çok yüksek olduğu belirlenmiştir. Otosansür eğilimi kavramının benlik saygısı kavramı ile farkını ve ilişkisini incelemek üzere iki ölçeği birden içeren ölçüm modeli teyit edici faktör analizi ile test edilmiştir. Otosansür eğilimi ile benlik saygısı arasında ters yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ölçekte yer alan ters yönlü maddelerin ölçeğin yapı geçerliliği ve güvenilirliği üzerindeki olumsuz etkileri tartışılmış ve ileride yapılacak çalışmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Otosansür Eğilimi, Benlik Saygısı, Çift-faktör Modeli, Geçerlilik, Güvenilirlik, Psikometrik Değerlendirme, Teyit Edici Faktör Analizi.*

TURKISH VERSION OF THE WILLINGNESS TO SELF-CENSOR (WTSC) SCALE: INITIAL EVIDENCE OF CONSTRUCT VALIDITY

Abstract

The purpose of this study is to evaluate the psychometric properties of the Turkish version of the "Willingness to Self-Censor (WTSC)" scale developed by Hayes et al. (2005a). 566 students from a university in Turkey participated in the study. In order to test the construct validity of the WTSC scale, Rosenberg's Self-Esteem Scale (1965) was included in the survey. Confirmatory factor analysis (CFA) with Satorra-Bentler Scaled χ^2 estimation was conducted to analyze the factor structure of the WTSC scale. Results attested to the unidimensional factor structure of the WTSC Scale. Further, we assessed the correlation between the latent factors (WTSC and Self-Esteem) in a latent variable measurement model. Findings revealed that the willingness to self-censor as a construct is statistically correlated with but conceptually distinct from the construct of self-esteem, providing tentative evidence for the construct validity of the scale.

Keywords: *Self-censorship, Self-esteem, Bifactor Model, Construct Validity, Reliability, Psychometric Evaluation, Confirmatory Factor Analysis*

*Bu çalışmanın veri toplama aşamasındaki katkılarından dolayı Kasım Subaşı'na ve çift-faktör modelinin kurulumu ve test edilmesindeki katkılarından dolayı Dr. Serkan Dolma'ya teşekkür ederim.
Dr. Özlu Dolma, ozludolma@gmail.com (orcid.org/0000-0002-3947-898X)

1. OTOSANSÜR NEDİR?

Otosansür kavramı, Hayes, Glynn ve Shanahan (2005a: 299) tarafından “kişinin kendisiyle aynı fikirde olmadığını düşündüğü bir topluluktan gerçek fikrini saklaması” olarak tanımlanmaktadır. Otosansür, başkalarının fikirleri hakkında bilgi sahibi olan bir kişinin, kendi fikirlerini açıkça ifade etmekten kaçınmak yönünde, bilinçli olarak verdiği bir karar olarak kavramsallaştırılmıştır (Hayes vd., 2005a). Bireylerin bu eğilimini ölçmek amacıyla Hayes ve arkadaşları 2005 yılında sekiz maddeden oluşan bir ölçek geliştirmişlerdir. *Otosansür Eğilimi Ölçeği*nin geliştirildiği ve geçerliliğinin test edildiği ilk çalışmada maddeler hem öğrenci hem de öğrenci olmayan katılımcılara uygulanmış ve toplam puanı daha yüksek olan katılımcılar otosansür eğilimi daha yüksek olan kişiler olarak tanımlanmıştır.

Bireyin kendi fikrini açıkça ifade edebilme eğiliminin toplumda hâkim olan fikre ilişkin algısının bir fonksiyonu olduğu görüşü ilk kez 1974 yılında *Sessizlik Sarmalı Teorisi* kapsamında Noelle-Neumann tarafından ifade edilmiştir. Sessizlik Sarmalı Teorisi'ne göre, bireyler, kendi sosyal çevrelerinde yer alan insanların fikirlerinin azınlık ve çoğunluk olması bakımından kabaca nasıl bir dağılıma sahip olduğu ve bu dağılımın zaman içerisinde nasıl bir değişim gösterdiği konusunda zihinsel bir değerlendirme yaparlar. Bu değerlendirmeyi yaparken, aynı zamanda, kendi fikirlerinin toplumda hâkim olduğunu düşündükleri fikirle ne kadar uyumlu olduğuna da bakarlar. Bireyler, işte bu zihinsel değerlendirme süreci sonucunda kendi fikirlerini toplum içerisinde açıkça ifade edip etmeyecekleri konusunda bir karara ulaşırlar.

Eğer kişi kendi fikrinin, toplum tarafından onaylanmayacağı veya toplumda hâkim olan fikir ile uyumlu olmadığı sonucuna varmışsa, bu fikrini açıklamaktan kaçınacak ve susma eğilimi gösterecektir. Bunun tersine, eğer kendi fikrinin toplumda hâkim olan fikir ile uyumlu olduğu sonucuna varmışsa, bu fikrini açıkça ifade etmekten kaçınmayacaktır. Sessizlik Sarmalı Teorisi'ne göre, bireysel düzeyde gerçekleşen bu süreçlerin sonucunda azınlık durumundaki fikirler açıklanmadığı için azınlık olarak kalmaya devam ederken toplumsal düzeyde kabul gördüğüne inanılan tek bir fikir oluşmaktadır (Filak, 2012). Noelle-Neumann (1974)'a göre, bireylerin fikirlerinin doğru bulunmayacağına inandığı bir topluluk içerisinde kendi fikirlerini açıklamaktan kaçınmasının temel nedeni ise toplumdaki izole edilme, yani dışlanma korkusudur.

Hayes ve diğerleri (2005a) otosansür eğilimi kavramını iletişim yazınında henüz tanımlamadan önce otosansürün iş ortamında da olumsuz etkileri olabileceği görüşü bazı araştırmacılar arasında kabul görmekteydi. Otosansürün, özellikle çalışanların yaratıcılıkları ve performansları üzerindeki muhtemel olumsuz etkileri tartışma konusuydu. Örneğin, Williams (2002), bir araştırma notunda otosansürün çalışanların yaratıcılığını engelleyen önemli bir unsur olduğunu ifade etmiştir. Williams bu çalışmasında, alışılmışın dışındaki (sıra dışı) önerilerinin ya da kullanacakları yeni ve farklı iş yapma metodlarının kurumda eleştirileceğine inanan çalışanların bu önerilerini ifade etmekten ya da bu özgün yöntemleri kullanmaktan kaçınabileceklerini iddia etmiştir. Araştırmacıya göre, rekabetin giderek arttığı ve buna bağlı olarak kurumlardan sürekli gelişmelerinin ve inovasyon yapmalarının beklendiği bir ortamda, kurumlarda performans yönetiminden sorumlu olan yöneticilerin çalışanlardaki otosansür eğilimini dikkate almaları gerekmektedir. Williams (2002), ayrıca, kurumlarda yaratıcılığın ve inovasyonun artması için çalışanlardaki otosansür eğiliminin iyi anlaşılması, onları otosansüre yönelten unsurların tespit edilmesi ve bu unsurların ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.

Glynn ve diğerlerinin (1997) Sessizlik Sarmalı Teorisi üzerine yapılan araştırmaları inceledikleri meta-analiz çalışmasında elde ettikleri sonuçlar, Hayes ve diğerlerini (2005a) otosansür kavramını yeniden tanımlamaya ve bu olguya ilişkin bir ölçek geliştirmeye yöneltmiştir. Söz konusu meta-analizde, Glynn ve arkadaşları (1997), kişinin kendi fikrinin toplum tarafından ne kadar desteklendiğine ilişkin algısı ile bu fikri açıklama eğilimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırmanın sonuçları, iki kavram arasındaki ilişkinin pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ancak etki büyüklüğü ortalamasının oldukça düşük olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlara dayalı olarak, araştırmacılar, bireylerin fikirlerini açıkça ifade edip etmeyeceklerine karar verirken, kendi fikirlerine ters düşen bir fikrin hâkim olduğu ortamdan eşit düzeyde etkilenmediklerini öne sürmüşlerdir. Yani, fikirlerini açıkça ifade etme eğilimindeki değişkenlik ya ölçme hatasından ya da diğer faktörlerden ve muhtemelen bunların her ikisinden de kaynaklanmaktadır (Hayes, 2007).

2. OTOSANSÜR EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ

Otosansür Eğilimi Ölçeğini geliştiren araştırmacılar, otosansür eğilimi kavramının tanımını bazı varsayımlar üzerine temellendirmişlerdir. Araştırmacılara göre, ancak şu koşulların varlığında otosansürden bahsedilebilir: Öncelikle (1) birey, içinde bulunduğu topluluğu algılayabilmeli ve kendi düşünceleri ile söz konusu topluluğun

düşüncelerinin ne derecede örtüştüğünü değerlendirebilmelidir. Bunun yanı sıra, (2) kişi kendi fikrini ifade edebilme imkânına sahip olduğu halde sebebi ne olursa olsun bilinçli bir şekilde fikrini saklamayı tercih etmiş olmalıdır. Ayrıca (3) birey herhangi bir nedenle (örneğin, işini kaybetmekten korkmak, birini kızdıracağından endişe etmek gibi) otosansür tercihi bulunabilir. Yani, otosansürün arkasında yatan nedenin önemi yoktur ve kavramın tanımı nedenler bakımından farklılık göstermez. Son olarak, (4) bireyin içinde bulunduğu ortamdaki kişi sayısı bakımından sınırlandırma söz konusu değildir. Yani, bulunulan ortam sadece iki kişiden oluşabileceği gibi tüm toplumdan da oluşabilir. Hayes ve diğerleri (2005a) otosansür eğilimini, bireyin, kendi fikrine ters düşen fikirlerin hâkim olduğu ortamlarda, fikrini ifade etmekten kaçınma olasılığını arttıran, nispeten sabit bir kişisel özellik olarak tanımlamış olsalar da bireydeki bu otosansür eğiliminin içinde bulunulan ortamlara göre de biraz değişkenlik gösterebileceğini kabul etmişlerdir.

Hayes ve diğerlerinin (2005a) Otosansür Eğilimi Ölçeğini geliştirdikleri araştırma, peşi sıra gerçekleştirilen dört ayrı çalışmadan oluşmaktadır: (1) iki ayrı veri toplama aşamasından oluşan ilk ölçek uygulaması, (2) ölçek geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, (3) test-yeniden test güvenilirlik çalışması ve (4) ölçek geçerlilik çalışması. Birinci, üçüncü ve dördüncü çalışmalarda ölçek sadece öğrencilere uygulanırken ikinci çalışmada hem öğrencilere hem de erişkin vatandaşlara uygulanmıştır.

İlk çalışmada Temel Eksen Faktör Çıkarım yöntemi ile elde sonuçlar sekiz maddeden oluşan tek boyutlu bir yapı ortaya koymuştur. Bu tek faktör, otosansür eğilimindeki toplam değişkenliğin %38'ini açıklamıştır. Bu çalışmada elde edilen iç tutarlılık katsayısı 0,82'dir. Madde-toplam puan korelasyonlarının 0,45 ile 0,65 değerlerinde olduğu görülmüştür. İkinci çalışmada Teyit Edici Faktör Analizi sonuçları ölçeğin tek boyutlu yapısını desteklemiştir. Güvenilirlik analizi sonucunda yüksek iç tutarlılık katsayıları elde edilmiştir. Üçüncü çalışmada ölçek, test-yeniden test güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Ölçek dört hafta arayla uygulanmış ve bu iki uygulamada elde edilen toplam puanlar arasındaki korelasyonun kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür ($r=0,67$, $p<0,001$). Son çalışmada, ölçeğin yapı geçerliliği tekrar incelenmiştir. Ölçeğin faktör yapısını test etmek ve *Otosansür Eğilimi* kavramının diğer kavramlarla ilişkisini ve onlardan farkını ortaya koymak için, yani nomolojik ağ geçerliliğini incelemek için, bu kavramın *Olumsuz Değerlendirilme Korkusu*, *Toplum İçinde Öz-farkındalık¹*, *Utangaçlık*, *Sosyal Kaygı*, *İletişimden Korkma*, *Benlik Saygısı* ve *Tartışmaya Açıklık* kavramları ile ilişkisi incelenmiştir. Bu çalışmada otosansür eğilimi ile diğer kavramlar arasındaki ilişkiler binde bir anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Otosansür eğilimi yüksek bireylerin, bu eğilimi düşük olanlara göre daha utangaç ($r=0,72$), sosyal kaygısı daha yüksek ($r=0,64$), başkaları ile iletişime geçme korkusu daha yüksek ($r=0,69$), benlik saygısı daha düşük ($r=-0,53$), olumsuz değerlendirilmekten korkusu daha yüksek ($r=0,63$), tartışmaya daha açık ($r=-0,60$) ve toplum gözündeki imajına daha çok önem veren ($r=0,31$) bireyler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu kapsamlı ölçek geliştirme çalışmaları sonucunda sekiz maddeli Otosansür Eğilimi Ölçeğine nihai hali verilmiştir. Ölçekteki Likert tipi maddelere 1=*tamamen karşıyım*'dan 5=*aynen katılıyorum*'a uzanan 5 seçenek üzerinden yanıt verilmektedir. Sekiz maddenin ikisi ters ifadeli maddedir. Bir kişinin ölçek üzerinden aldığı ortalama (veya toplam puan), bu iki madde ters kodlandıktan sonra, tüm maddelere verilen yanıtların skorlarının toplanması (veya bu toplamın madde sayısına bölünmesi) ile hesaplanmaktadır. Bu ölçekten alınan yüksek bir puan bireyin otosansür eğilimi düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Hayes ve diğerleri (2005b), ayrıca deneysel bir çalışma yaparak da Otosansür Eğilimi Ölçeğinin geçerliliğini test etmişlerdir. Bu çalışmada, Otosansür Eğilimi Ölçeğinin uygulanmasından dört hafta sonra, katılımcılar tesadüfi olarak iki ayrı gruba atanmıştır. Gruplardan birinde katılımcılara içinde buldukları grupta hâkim olan fikrin kendi fikirleri ile zıt olduğu (çatışan fikir ortamı), diğerinde ise katılımcılara içinde buldukları grupta hâkim olan fikrin kendi fikirleri ile uyumlu olduğu (uyumlu fikir ortamı) bilgisi verilmiştir. Bunun yanı sıra, her katılımcıya üç farklı senaryodan biri tartışma konusu olarak verilmiştir. Her iki gruptaki katılımcılara içinde buldukları farazi durumda kendi gerçek fikirlerini açıkça ifade edip etmeyecekleri sorulmuştur. Bu araştırma sonucundan elde edilen bulgular, utangaçlık düzeyi istatistiksel olarak kontrol altına alındığında, içinde bulunulan fikir ortamının, bireyin gruba kendi fikrini ifade etme eğilimi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir. Otosansür eğilimi düşük olan bireylere nazaran bu eğilimin yüksek düzeyde olduğu bireylerde, içinde bulunulan fikir ortamının kendi fikirlerini gruptan saklama üzerindeki etkisinin daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, otosansür eğilimi yüksek olan bireylerin içindeki buldukları ortamda hâkim olan fikrin ne olduğuna daha fazla dikkat ettiği ve kendi fikrini bu ortamda açıkça ifade edip etmeme kararını buna göre verdiği görüşünü ve Otosansür Eğilimi Ölçeği'nin bireyler arasındaki bu farklılığı ölçtüğü iddiasını desteklemektedir.

1 Bu kavram İngilizcedeki *Public Self-Consciousness* olgusunun Türkçe karşılığı olarak kullanılmıştır.

3. OTOSANSÜR EĞİLİMİ'NİN DİĞER KİŞİSEL ÖZELLİKLERLE İLİŞKİSİ

Hayes ve diğerleri (2005b) *otosansür eğilimi* kavramını, “hoş karşılanmayacağını düşündüğü bir ortamda, bireyin, kendi fikrini saklamaya yönelik genel bir eğilimi” olarak tanımlamışlardır. Araştırmacılar, otosansür eğiliminin bireyleri birbirinden ayıran bir özellik olduğunu ve bazı kişilerin, kendi fikirlerini açıklayıp açıklamama konusunda karar verirken içinde buldukları ortamdaki fikir yapısını diğer kişilere göre çok daha fazla dikkate aldıklarını öne sürmüşlerdir. Buna göre, otosansür eğilimi yüksek olan bir kişi, eğer içinde buldukları ortamın ideolojik olarak kutuplaşmış olduğu ya da ortamda açık bir şekilde hâkim olan fikrin kendi fikri ile ters düştüğü kanaatinde ise, bu fikrini açıklamaktan çekinerek sessiz kalacaktır (Filak vd., 2009).

Hayes ve diğerleri (2005a) *otosansür eğilimi* kavramını, *uyma davranışı* kavramından ayırmışlar, uyma davranışının bireyin kendi fikriyle ters düşen ancak grubun fikriyle uyumlu bir fikri ifade etmesi olarak tanımlamışlardır. Ancak uyma davranışında da birey içinde bulunduğu topluluktan gerçek fikrini sakladığından bu davranışın bir tür otosansür olduğu söylenilebilir (Hayes vd., 2005, p. 300). Hayes ve diğerlerine göre (2005b), *otosansür eğilimi*, genel olarak toplum içinde fikrini ifade etmekten kaçınma davranışından da farklıdır. Genel olarak toplum içinde fikrini ifade etmekten kaçınan bireyler, içinde buldukları toplulukta hâkim olan fikrin kendi fikirlerinden farklı olduğu algısından bağımsız olarak, tartışılan konunun ilgilerini çekmemesi ya da kendi fikirlerinin doğruluğundan tam olarak emin olamamaları gibi diğer başka nedenlerle de susmayı tercih edebilirler (Hayes vd., 2005a).

Otosansür eğilimi kavramı ile öz-izleme² kavramı arasında da bir fark gözetilmektedir (Hayes vd., 2006). Öz-izleme, bireyin sosyal bir ortamda kişisel imajını korumak için hâlihazırdaki koşulları dikkate alarak kendi davranışlarını denetlemesi olarak tanımlanmıştır (Lennox ve Wolfe, 1984). Hayes ve diğerlerine (2006) göre, otosansür öz-izleme eğilimi yüksek olan bireylerin bazı ortamlarda kullanabileceği bir davranış stratejisi olabilir ama bundan “otosansür eğilimi yüksek bir kişinin öz-izleme eğilimi de kesinlikle yüksektir” sonucunu çıkarmak doğru olmaz.

Hayes ve diğerlerinin tanımladığı (2005a) otosansür eğilimi kavramı fikirlerin saklanması ile ilgilidir ve bu açıdan bilginin saklanması kavramından da farklıdır. Bilgiyi iletme bakımından otosansür, herhangi resmi bir engel olmamasına rağmen açıklanmasının bir kişi ya da grup üzerinde olumsuz etkileri olabileceği inancı ile bir bilginin kasti ve istekli olarak saklanmasıdır (Bar-Tal, 2017).

Diğer bir çalışmada, Hayes ve diğerleri (2006b) otosansür eğilimi ile siyasi faaliyette bulunma arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmacılar, iki kavram arasındaki ilişkinin ters yönlü olduğunu ve otosansür eğilimi yüksek olan bireylerin kutuplaşmış bir politik ortamda daha az siyasi faaliyette bulunacaklarını öne sürmüşlerdir. Araştırmada, bu hipotezi destekleyen sonuçlar elde etmişlerdir. Siyasete ilgi duyma, siyasal ideoloji ve utangaçlık gibi siyasi davranışı açıkladığı düşünülen diğer pek çok değişken istatistiksel olarak kontrol altına alındığında bile otosansür eğilimi yüksek olan bireylerin kendi fikirlerini topluma açıkça ifade etmekten kaçınmak için daha az siyasi faaliyette buldukları belirlenmiştir.

Filak ve diğerleri (2009), otosansür eğiliminin, ortamdaki fikir ikliminin birey üzerinde yaratabileceği korkudan (örneğin, işten atılma korkusu gibi) kaynaklanan durumsal bir eğilim mi yoksa korkulardan ve endişelerden bağımsız, bireysel bir özellik mi olduğunu araştırmışlardır. Aynı zamanda bu araştırma ile Otosansür Eğilimi Ölçeği ilk kez iş ortamında ve çalışanlar üzerinde uygulanmıştır. Araştırma, liselerde görev yapan medya danışmanları üzerinde yapılmıştır. Danışmanın yöneticisinin tartışmalı konuların okul medyasında yayınlanmasına yönelik bakış açısına ilişkin algısı, işini kaybetme korkusu ve işinden keyif alma gibi işle ilgili değişkenler istatistiksel olarak kontrol altına alınmıştır. Araştırma sonuçları, danışmanın otosansür eğiliminin okul medyasında tartışmalı konuların yayınlanması açısından rahatlık düzeyinin bir kestirimcisi (yordayıcısı) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacılara göre bu sonuçlar otosansür eğiliminin ortamdaki fikir ikliminin kişi üzerinde yaratabileceği korkulardan ve endişelerden bağımsız olan, bireysel bir özellik olduğu görüşünü desteklemektedir.

Filak ve Reinardy (2009), benzer bir çalışmayı üniversitede çalışan medya danışmanları üzerinde de gerçekleştirmiş ve aynı sonuçlara ulaşmışlardır. Bu çalışmada da önceki çalışmadaki gibi işle ilgili değişkenler istatistiksel olarak kontrol altına alındığında, danışmanların otosansür eğiliminin okul gazetesinde tartışmalı konuların yayınlanması açısından rahatlık düzeyinin güçlü bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

² Bu kavram İngilizcedeki *Self-Monitoring* olgusunun Türkçe karşılığı olarak kullanılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN AMACI

OES'ye ilişkin teori ve ölçeğin faktör yapısının test edildiği önceki çalışmalar 8 maddeden oluşan tek faktörlü yapıyı desteklemiştir. Bu çalışmada, ölçeğin Türkçe versiyonunun faktör yapısı test edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için bireylerin OSE ile ilişkili ancak ondan bağımsız bir özellik olduğu düşünülen benlik saygısı kavramı da çalışmaya dâhil edilmiştir. OSE ile benlik saygısı arasında ters yönlü bir ilişki beklenmektedir. Yani, benlik saygısı düzeyi düşük olan bireylere göre benlik saygısı düzeyi yüksek olan bireylerin OSE düzeyinin daha düşük olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın nihai amacı, ölçeğin Türkçe versiyonunun, hem tek başına, hem de başka bir değişkenle (benlik saygısı) aynı anda bir örtük değişken modeli çerçevesinde faktör yapısını analiz ederek, geçerliliğine ve güvenilirliğine ilişkin bulgular sağlamaktır.

5. YÖNTEM

5.1. Araştırmanın Örneklemi ve Eksik Veri İşleme Yöntemi

Daha geniş bir araştırma projesi çerçevesinde hazırlanan ve çeşitli değişkenlere ilişkin ölçekler ve demografik özelliklere ilişkin sorular içeren anket formu 638 kişiye uygulanmıştır. İfadelerin büyük bir kısmına yanıt verilmediği, hep aynı şıkkın işaretlendiği veya bariz bir şekilde özensiz yanıtlar verildiği görülen 70 anket formu araştırma dışında bırakılmıştır. Kalan 568 anket formundan ikisinde ise katılımcıların üçten fazla ifadeye yanıt vermediği görüldüğünden bu formlar da araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırmanın örneklemini güney Ege'deki bir üniversitenin 566 öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilerin %16'sı 1. sınıf, %19'u 2. sınıf, %37'si 3. sınıf ve %21'i 4. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %7'si bu soruda 'diğer' şıkkını işaretlemiş, iki öğrenci soruya yanıt vermemiştir. Katılımcıların %53'ü kadındır. Dokuz kişi cinsiyetini belirtmemiştir. Araştırmaya katılan kişilerin yaşları 18 ile 30 arasında değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların %83'ü 18 ile 24 yaş arasında %3'ü ise 25 ile 30 yaş arasındadır. Katılımcıların %14'ü kaç yaşında olduğunu belirtmemiştir. Bu soruya yanıt veren 488 kişinin yaş ortalaması 21,53'tür (standart sapma=1,66).

Ankette 18 ölçek ifadesi olduğundan ve nihai olarak 566 katılımcı olduğundan toplam veri hücresi sayısı 10188'dir (18x566). Araştırmada 17 kişi 1'er ifadeye, 3 kişi ise 2'şer ifadeye yanıt vermemiştir. Dolayısı ile eksik verisi sayısı 23, eksik veri oranı ise sadece 1000'de ikidir (23÷10188). Eksik veri oranı çok düşük olduğundan ve eksik veriler tamamen tesadüfi olarak dağılmış gibi görüldüğünden ileri eksik işleme yöntemleri yerine daha basit bir yöntem olan Mellenbergh'in (2011: 93) tamsayıya yuvarlanmış bireysel ortalama skorunun atanması yöntemi uygulanmıştır.

5.2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler

Katılımcıların otosansür eğilimlerini ölçmek için Hayes ve diğerlerinin (2005a ve 2005b) geliştirdiği Otosansür Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır. Zaten araştırmanın temel amacı bu ölçeğin Türkçe versiyonunun³ geçerliliğini analiz etmektir. Bu ölçeğin orijinali ile ilgili detaylı bilgi, çalışmanın ilk bölümünde verilmiştir. Sekiz maddeli Otosansür Eğilimi Ölçeğinin iki ifadesi ters yönlüdür. Bu çalışmada ölçeğin alfa katsayısı (Cronbach's Alpha) 0,713, Kompozit (Yapı) Güvenilirlik katsayısı (Raykov, 2011) ise 0,67 bulunmuştur.

Bu çalışma dâhilinde, Otosansür Eğilimi Ölçeğinin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla otosansür eğilimi ile ilişkili olduğu beklenen bireylerin benlik saygısı düzeyi de ölçülmüştür. Benlik saygısı, Rosenberg'in (1965) geliştirdiği 10 maddeden oluşan Benlik Saygısı Ölçeği ile ölçülmüştür. Ölçekte yer alan maddelerin beşi ters ifadeli maddedir. Bu çalışmada ölçeğin alfa katsayısı 0,846 bulunmuştur.

Katılımcılardan, her iki ölçekte yer alan Likert tipi maddelere 1=*tamamen karşıyım*'dan 5=*aynen katılıyorum*'a uzanan beş seçenek üzerinden yanıt verilmesi istenmiştir. Analizlerden önce ters yönlü maddeler yeniden kodlanmıştır.

5.3. Analizler

Betimleyici istatistiklerin belirlenmesinde ve alfa katsayılarının hesaplanmasında IBM SPSS Statistics 20.0, model analizlerinde ise Mplus Versiyon 7 (Muthen ve Muthen, 1998-2015) kullanılmıştır. Model analizine geçmeden önce maddelere verilen yanıtların dağılımına ve çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılarak verilerin normal dağılımdan ne kadar sapma gösterdiği incelenmiştir. Maddelere verilen yanıtlara ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 1'de sunulmaktadır. Tablo 1'de görüldüğü gibi, çarpıklık değerleri -1,48 ile 0,76 arasında, 3 Ölçeğin Türkçe versiyonuna erişim için yazarla iletişime geçilebilir.

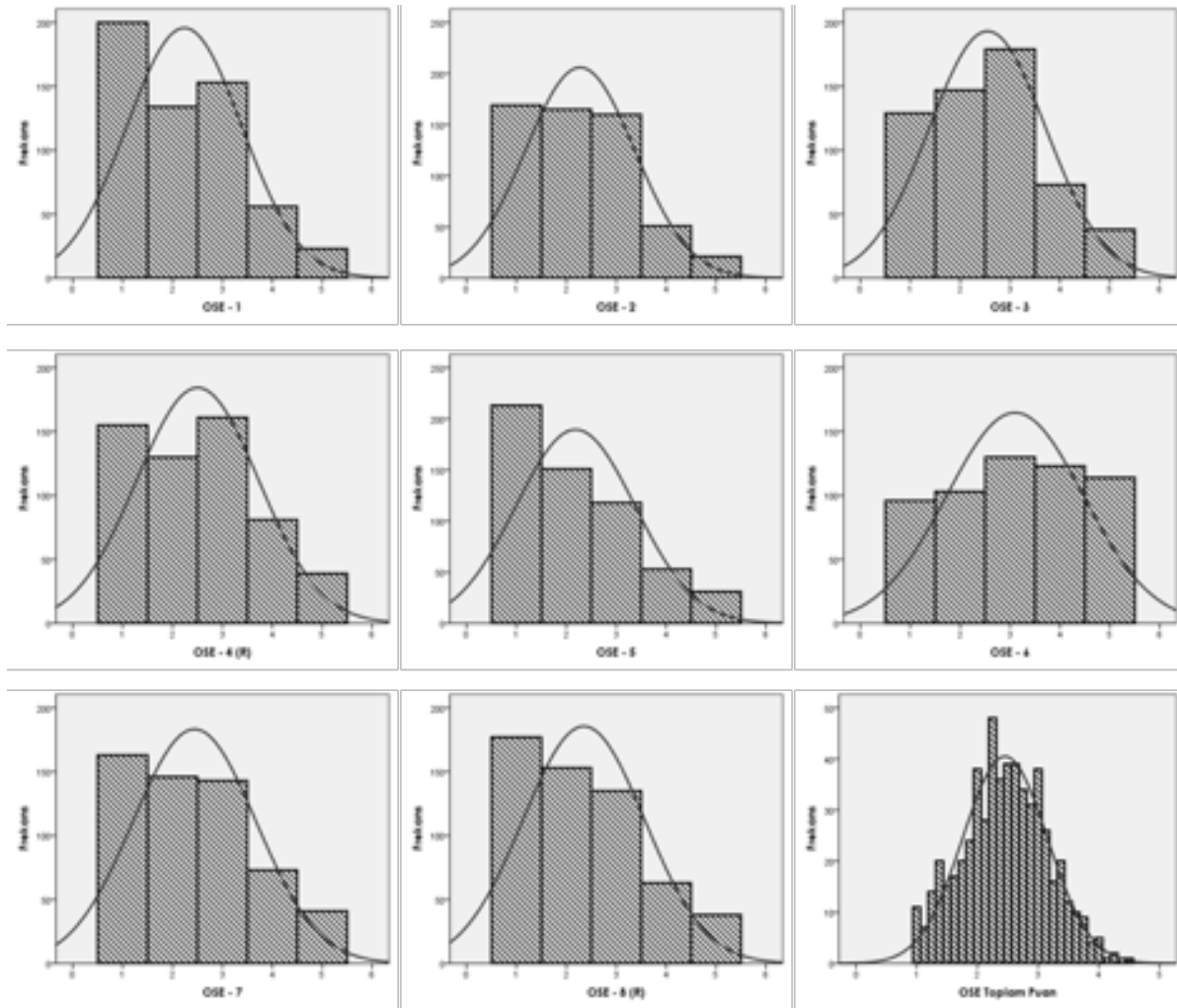
basıklık değerleri ise -1,22 ile 1,82 arasında değişkenlik göstermektedir. Kline'a (2016) göre, mutlak değeri 3'ün üzerinde olan çarpıklık değeri çarpıklığın aşırı düzeyde olduğu bir dağılımın, mutlak değeri 10 ile 20 arasında olan basıklık değeri ise basıklığın aşırı düzeyde olduğu bir dağılımın göstergesidir. Bu çalışmadaki çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında aşırı basık ve aşırı çarpık veri dağılımlarının olmadığı görülmüştür. Buna göre, bu çalışmada maddelere verilen yanıtların normal dağılımdan orta düzeyde bir sapma gösterdiği söylenilebilir. Toplam puan ve maddelere verilen yanıtların dağılımlarına ait histogram grafikleri Şekil 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1: Maddelere Verilen Yanıtlara İlişkin Betimleyici İstatistikler

	Madde No	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Çarpıklık Std. Hatası	Basıklık	Basıklık Std. Hatası
Otosansür Eğilimi Ölçeği ⁴	1	2,24	1,15	0,56	0,1	-0,59	0,21
	2	2,28	1,10	0,53	0,1	-0,42	0,21
	3	2,55	1,17	0,33	0,1	-0,66	0,21
	4(R)	2,50	1,23	0,34	0,1	-0,85	0,21
	5	2,18	1,19	0,76	0,1	-0,36	0,21
	6	3,10	1,37	-0,11	0,1	-1,20	0,21
	7	2,44	1,23	0,47	0,1	-0,75	0,21
	8(R)	2,35	1,22	0,58	0,1	-0,61	0,21
Benlik Saygısı Ölçeği	1	4,25	1,01	-1,48	0,1	1,82	0,21
	2	4,12	0,92	-0,79	0,1	-0,03	0,21
	3	4,23	0,88	-1,19	0,1	1,48	0,21
	4	4,00	0,97	-0,84	0,1	0,35	0,21
	5	3,96	0,97	-0,85	0,1	0,50	0,21
	6(R)	3,83	1,09	-0,75	0,1	-0,15	0,21
	7(R)	4,01	1,07	-0,97	0,1	0,30	0,21
	8(R)	4,02	1,12	-0,93	0,1	0,00	0,21
	9(R)	3,16	1,39	-0,08	0,1	-1,22	0,21
	10(R)	4,11	1,12	-1,14	0,1	0,44	0,21

Açıklama: Madde sayıları yanındaki R harfi maddenin ters yönlü olduğunu göstermektedir.

⁴Bu ölçekte yer alan maddelerin sıralaması Hayes ve diğerlerinin (2005a) çalışmasında yer alan maddelerin sıralaması ile aynıdır.

Şekil 1: OSE Ölçeğine Ait Maddelere Verilen Yanıtların ve Toplam Puanın Dağılımları

Modelin analiz edilmesinde Ençok Olabilirlik (Maximum Likelihood, ML) tahminleme yönteminin kullanılabilmesi için çoklu normal dağılım gösteren sürekli veriler ile çalışılıyor olması gerekmektedir. Ölçekte yer alan ifadelerle verilen yanıtlar özellikle dört veya daha az seçeneğe olduğunda, veriler sürekli olmaktan uzaklaştığından, model parametrelerinin tahmin edilmesinde standart ML yönteminin kullanılmaması gerekir (Bovaird ve Koziol, 2012). Beş veya daha fazla farklı değer alabilen yaklaşık eşit aralıklı olan değişkenler eğer yeterince normal dağılıma yakın bir dağılım sergiliyorsa ML tahminleme yöntemi kullanılabilir. Yeterli şık sayısı mevcut olmasına rağmen değişkenler yeterince normal dağılmıyor olabilir. Böyle bir durumda eğer aşırı bir çarpıklık ve basıklık yoksa ve taban veya tavan etkisi söz konusu değilse ML tahminleme yöntemi yerine Satorra-Bentler Düzeltilmiş Ki-Kare (Satorra-Bentler Scaled χ^2 , SB χ^2) tahminleme yönteminin (Satorra ve Bentler, 1994) kullanılması önerilmektedir (Finney ve DiStefano, 2006). Bu çalışmada ifadelerle verilen yanıt seçeneklerinin sayısı beş olmasına rağmen, verilerin dağılımına bakıldığında normal dağılımdan orta düzeyde bir sapma görüldüğünden modelin analiz edilmesinde daha doğru sonuçlar verecek olan SB χ^2 yöntemi kullanılmıştır.

SB χ^2 yöntemi ile model analiz edilirken ki-kare değeri verilerin dağılımındaki basıklık derecesi de dikkate alınarak düzeltilmiş olarak hesaplanır. TFI, CFI VE RMSEA gibi model uyum endeksleri de bu ki-kare değerine dayalı olarak hesaplandığından, bu değerler ve standart hatalar da verilerin normal dağılımdan sapma derecesi dikkate alınarak tahmin edilmiş olur (Finney ve DiStefano, 2013). Parametre tahminleri ise bu alternatif tahminleme yönteminden etkilenmez ve standart ML yöntemi ile aynı parametre tahmin değerleri elde edilir (Brown, 2006).

5.4.Sonuçlar

Araştırmada, öncelikle sadece OSE ölçeğinin faktör yapısı teyit edici faktör analizi ile test edilmiştir. Sekiz ifadenin tümünü içeren tek faktörlü modelin uyumuna bakılmıştır. Model uyum endekslerine bakıldığında tek faktörlü yapının verilerle uyumlu olmadığı görülmüştür ($SB\chi^2=262,701$, $df^5=20$, $p<0,001$, $CFI=0,698$, $TLI=0,577$, $SRMR=0,095$, $RMSEA=0,146$). Modifikasyon endeksleri ters yönlü ifadelerin (Madde 4 ve 8) hata terimleri arasına kovaryans eklenmesini önermiştir. Bir başka deyişle, ortak örtük faktör iki ters ifade arasındaki ilişkiyi tek başına açıklamakta yeterli kalmamaktadır. Buna göre, model ters yönlü ifadelerin (Madde 4 ve 8) hata terimleri arasına kovaryans eklendikten sonra yeniden test edilmiştir. Bu düzeltme sonrasında model uyumunda önemli ölçüde bir iyileşme gözlenmiştir ($SB\chi^2= 28,650$, $df= 19$, $p= 0,072$, $CFI= 0,988$, $TLI=0,982$, $SRMR= 0,033$, $RMSEA= 0,03$).

Benlik saygısı ölçeğinin faktör yapısı da teyit edici faktör analizi ile test edilmiş ancak uygulanmasında teoriye dayalı olarak farklı bir yöntem izlenmiştir. Rosenberg'in (1965) benlik saygısı ölçeği tek boyutlu bir ölçek olarak geliştirilmiştir. Ancak sonraki birçok araştırmada ölçekte yer alan ters ifadelerin diğer ifadelerden ayrı ikinci bir faktörde yüklendiği görülmüştür. Bu nedenle ilgili yazında ölçeğin faktör yapısına ilişkin tartışmalar söz konusudur. Bu çalışmada, son yıllarda yapılan çalışmalarda da uygulandığı gibi (örneğin, Hyland vd., 2014; McKay vd., 2014; Alessandri vd., 2015), ölçeğin faktör yapısı, çift-faktörlü model (bifactor model)⁶ oluşturularak, yani, (1) genel benlik saygısı faktörü (BS), (2) sadece pozitif ifadelerden oluşan metot faktörü (BSP) ve (3) sadece ters yönlü ifadelerden oluşan metot faktörü (BSN) olmak üzere 3 faktörlü bir yapı olarak test edilmiştir. Standart uygulamalara paralel olarak bu çift-faktörlü model, genel benlik saygısı faktörü ile diğer iki metot faktörü arasındaki kovaryans ve iki metot faktörünün birbirileri arasındaki kovaryans sıfır olacak şekilde sınırlandırılmıştır.

Analiz sonucunda, iki veya daha fazla gözlemlenen değişken arasında kuvvetli bir ilişkinin olabileceğine ve sorunun özellikle Madde 5'den kaynaklandığına dair uyarılar görüldüğünden, ilk beş maddeyi içeren ve sadece pozitif ifadelerin oluşturduğu tek faktörlü yapı ayrıca test edilmiştir. Bu beş madde arasındaki Pearson korelasyon katsayılarına da bakılmıştır. Madde 4 ve Madde 5 arasındaki korelasyonun ($r=0,754$, $p<0,01$) yüksek olduğunu görülmüştür. Ayrıca faktör analizinde modifikasyon endekslerine bakıldığında Madde 4 ve Madde 5'in hata terimleri arasına kovaryans eklenmesi önerildiği görülmüştür. Söz konusu iki maddenin içeriklerinin çok benzer olmasından dolayı bu iki madde arasında çok güçlü bir ilişkinin çıkması olağan karşılanabilir. Bu nedenle, çift-faktörlü modelde Madde 4 ve Madde 5'in hata terimleri arasına kovaryans eklenmiş ve çift-faktörlü model yeniden test edilmiştir. Model uyum endekslerine bakıldığında çift-faktörlü modelin verilerle uyumlu olduğu görülmüştür ($SB\chi^2= 73,613$, $df=24$, $p<0,001$, $CFI=0,975$, $TLI=0,954$, $SRMR=0,029$, $RMSEA=0,06$)⁷.

Son olarak, otosansür eğilimi kavramının benlik saygısı kavramı ile farkını ve ilişkisini incelemek ve böylece yapı geçerliliğini test etmek üzere iki ölçeği birden içeren ölçüm modeli bir bütün olarak test edilmiştir. Analiz sonucunda sadece negatif ifadelerden oluşan metot faktörünün varyansı sıfırdan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı çıkmadığı için bu metot faktörü modelden çıkarılıp analiz tekrar yapılmıştır. Negatif metot faktörünün olduğu ve çıkarıldığı iki model tahminleme bakımından benzer sonuçlar vermektedir. Buna rağmen varyansı sıfır olan bir örtük faktörü modelden çıkarmak daha doğru bir yaklaşım olduğu için bu sadeleştirilmiş model tercih edilip onun sonuçları burada raporlanmıştır.

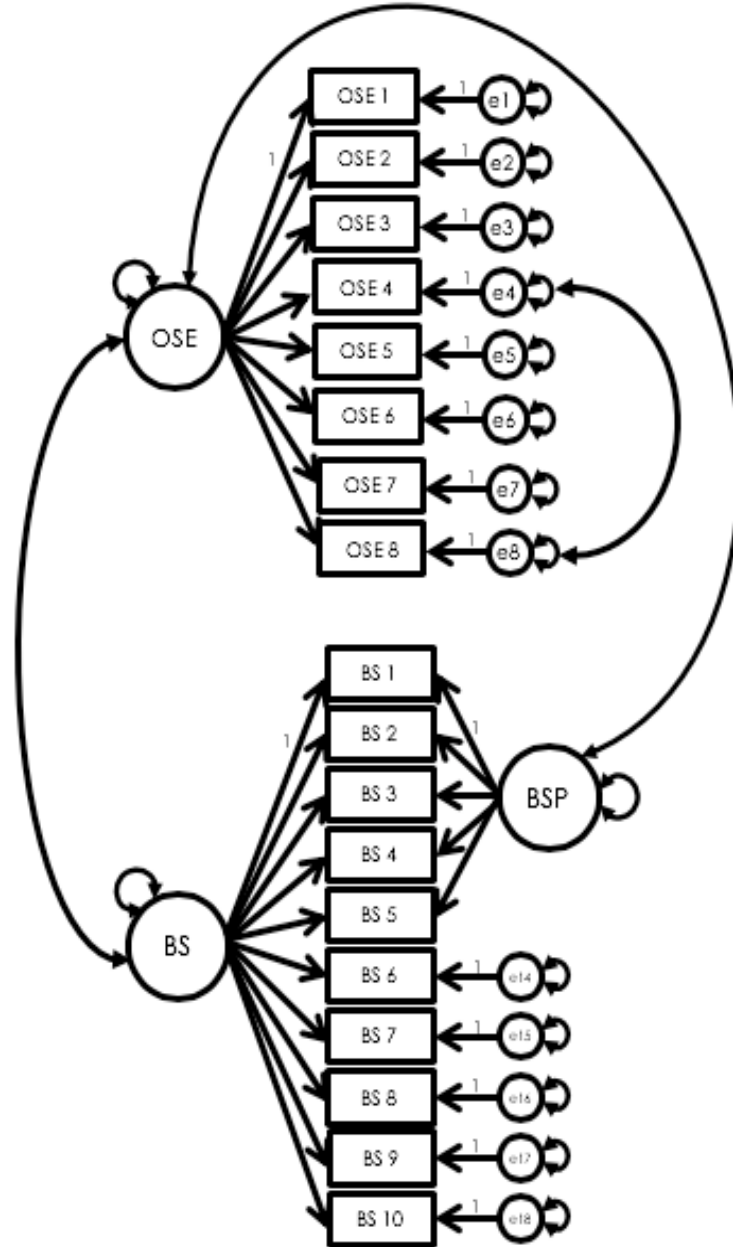
Araştırma modeli Şekil 2'de sunulmaktadır. Otosansür eğilimi faktörü (OSE) ile çift-faktörlü modelde yer alan genel benlik saygısı faktörü (BS) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki beklenirken, otosansür eğilimi faktörü (OSE) ile yöntem faktörü (BSP) arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki beklenmemektedir.

Uyum endekslerine bakıldığında modelin verilerle uyumlu olduğu görülmüştür ($SB\chi^2= 233,189$, $df=126$, $p<0,001$, $CFI=0,965$, $TLI=0,958$, $SRMR=0,053$, $RMSEA=0,039$). Otosansür eğilimi ile benlik saygısı arasındaki ilişki ters yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r= -0,407$, $p<0,001$). Beklenildiği gibi otosansür eğilimi faktörü ile yöntem faktörü arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Tablo 2'de teyit edici faktör analizi sonucunda tahmin edilen standardize olmayan ve standardize faktör yükleri sunulmaktadır.

⁵ df kısaltması serbestlik derecesini göstermektedir.

⁶ Çift-faktörlü modellerle ilgili detaylı bilgi Brown'dan (2015, s.301-305) ve Raykov'dan (2018, s.157-169) edinilebilir.

⁷ Bu modelde genel benlik saygısı faktörünün varyansı sıfıra yakın olmasına karşın marjinal düzeyde istatistiksel olarak anlamlı olduğu için bu aşamada çift-faktörlü model bu haliyle muhafaza edilmiştir.

Şekil 2: Araştırma Modeli⁸

⁸ Araştırma modelinin diyagramı, büyük ölçüde McArdle ve McDonald'ın (1984) RAM (Reticular Action Model) temsil sisteminin kurallarına dayalı olarak çizilmiştir. Ancak şeklin çok karmaşık olmaması adına benlik saygısının ilk beş ifadesinin hata terimleri gösterilmemiştir.

Tablo 2. Tahminlenen Temel Model Parametreleri

Parametre	Standardize Olmayan	Standart Hata	Standardize
	<u>Faktör Yükleri</u>		
<u>OSE</u>			
OSE1	1,000	-	0,553
OSE2	1,007	0,102	0,586
OSE3	0,704	0,102	0,384
OSE4(R)	0,535	0,105	0,279
OSE5	1,263	0,113	0,676
OSE6	1,021	0,119	0,475
OSE7	1,327	0,123	0,687
OSE8(R)	0,366	0,097	0,192
<u>BS</u>			
BS1	1,000	-	0,335
BS2	0,928	0,117	0,343
BS3	0,716	0,114	0,278
BS4	1,092	0,144	0,383
BS5	1,495	0,202	0,522
BS6(R)	2,086	0,331	0,652
BS7(R)	2,314	0,350	0,736
BS8(R)	2,713	0,404	0,826
BS9(R)	2,024	0,329	0,493
BS10(R)	2,497	0,377	0,759
<u>BSP</u>			
BSP1	1,000	-	0,663
BSP2	1,007	0,074	0,737
BSP3	0,901	0,063	0,692
BSP4	0,855	0,065	0,595
BSP5	0,655	0,079	0,453
	<u>Faktör Varyansları</u>		
OSE	0,406	0,065	1,000
BS	0,115	0,032	1,000
BSP	0,451	0,063	1,000
	<u>Faktör Kovaryansları</u>		
OSE – BS	-0,088	0,018	-0,407
OSE – BSP	-0,006	0,020	-0,014
	<u>Hata Kovaryansları</u>		
OSE4 – OSE8	0,891	0,071	0,635
BS4 – BS5	0,266	0,034	0,556

Açıklama: OSE – BSP faktör kovaryansı dışındaki tüm tahminlenen standardize olmayan parametreler $\alpha=0,001$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. R harfi maddenin ters yönlü olduğunu göstermektedir.

6.TARTIŞMA, ARAŞTIRMA KISITLARI VE GELECEK ÇALIŞMALARLA YÖNELİK ÖNERİLER

Otosansür Eğilimi Ölçeği (OSE) tek boyutlu bir ölçek olarak geliştirilmiştir. İlgili yazına bakıldığında, ölçeğin kullanıldığı ya da geçerliliğinin test edildiği önceki çalışmalarda ölçeğin bu faktör yapısını teyit edici bulgular elde edildiği görülmüştür. Bu çalışmada ölçeğin Türkçe versiyonu için tek boyutlu faktör yapısını destekleyen sonuçlar elde edilmiştir.

Otosansür eğilimi ile benlik saygısı arasında ters yönlü bir korelasyon olduğu belirlenmiştir. Benlik saygısı düzeyi düşük olan bireylere göre benlik saygısı düzeyi yüksek olan bireylerin otosansür eğilimi düzeyinin daha düşük olduğu görülmüştür. Bu sonuç, daha önce bu iki kavram arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda elde edilen bulgularla uyumludur.

Ölçek geliştiren araştırmacılar, maddelere, içeriğine dikkat etmeden, gelişigüzel bir şekilde hep aynı yanıtların verilip verilmediğini kontrol etmek amacıyla, pozitif ifadelerin yanı sıra ters (negatif, olumsuz) ifadeler de aynı ölçekte yer verirler. Bu sayede, maddelerin tümüne katılarak ya da katılmayarak özensiz bir şekilde yanıt verilmiş olan anketler kolaylıkla tespit edilebilmektedir. Böyle bir avantaj sağlamasına rağmen, negatif ifadelerin pozitif ifadelerle beraber aynı ölçekte yer alması ölçeğin faktör yapısının analizinde bazı sorunlara yol açmaktadır. Ters yönlü ifadeler asıl örtük faktörün etkisinden bağımsız ve kavramsal olarak önemi olmayan, suni bir metot faktörü oluşturabilir (Brown, 2015).

Bu çalışmada OSE ölçeğindeki sekiz maddenin ikisinin (Madde 4 ve 8) ters yönlü olması, maddelerin olumsuz ifadeli olmasından kaynaklanan metot etkisini arttırmış, söz konusu iki maddenin hata terimleri arasındaki ilişkinin suni bir şekilde yüksek çıkmasına neden olmuştur. Model uyumunu arttırmak için bu iki maddenin hata terimleri arasındaki kovaryans tahminlenmek üzere serbest bırakılmıştır. Hayes ve diğerleri de (2005a) OES ölçeğini geliştirdikleri ilk çalışmada, ters ifadeli maddelerin hata terimleri arasındaki kovaryansın serbest bırakıldığı model için veri ve model arasındaki uyumun kovaryansın sifıra eşitlendiği modele göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde, Matthes ve diğerleri de (2012) otosansür eğilimi ile sosyal olarak izole edilme (dışlanma) korkusu arasındaki ilişkiyi inceledikleri kültürlerarası bir araştırmada OES ölçeğinin İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, İspanyolca, Korece ve Çince versiyonlarını 2256 kişiye uygulamışlar ve bu iki ters ifade bakımından aynı sonuçları elde etmişlerdir. Araştırmacılar, model analizinde ters ifadeler olan Madde 4 ve Madde 8'in hata terimleri arasındaki kovaryansı tahminlemek üzere serbest bırakmışlardır. Modifikasyon endekslerine dayalı olarak, model uyumunu sağlamak ya da arttırmak için maddelerin hata terimleri arasındaki kovaryansı serbest bırakmak literatürde genellikle kabul edilen bir yöntem olmakla beraber (örneğin, Brown, 2015) bazı araştırmacılar tarafından eleştirilmektedir (örneğin, Landis vd., 2009: 207-211).

Tablo 2' de görüldüğü üzere, ters maddelerin faktör yükleri diğer maddelere kıyasla oldukça düşüktür. Ayrıca bu maddeler ölçekten çıkartıldığında alfa katsayısının (0,733) ve kompozit güvenilirlik katsayısının (0,737) yükseldiği görülmüştür. Bu sonuçlara dayalı olarak söz konusu maddelerin ölçekten çıkarılması düşünülebilir. Ancak orijinal ölçeğin bütünlüğünü korumak adına bu çalışmada maddeler ölçekte tutulmuştur. Bu maddeleri çıkarmak yerine, ileride yapılacak çalışmalarda, bu iki ters yönlü ifade, düz yönlü ifade haline getirilerek ölçeğin psikometrik özellikleri yeniden incelenebilir.

Bu araştırma yalnızca üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. İleride yapılacak çalışmalarda ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği farklı demografik özelliklere sahip örneklemelerde de (örneğin, çalışanlar üzerinde) test edilebilir. Ayrıca, Otosansür Eğilimi Ölçeğinin Türkçe versiyonunun nomolojik ağ geçerliliğini test etmek amacıyla diğer bireysel özellikler ve örtük yapılarla ilişkisi gelecekteki çalışmalarda incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Alessandri, G., Vecchione, M., Eisenberg, N. ve Laguna, M. (2015). "On the Factor Structure of the Rosenberg (1965) General Self-Esteem Scale", *Psychological Assessment*, 27, 621-635.
- Bar-Tal, D. (2017). "Self-Censorship as a Socio-Political-Psychological Phenomenon: Conception and Research", *Political Psychology*, 38, 37-65.
- Bovaird, J.A. ve Koziol, N.A. (2012). "Measurement Models for Ordered-Categorical Indicators", *Handbook of Structural Equation Modelling*, (Ed: R.H. Hoyle), Guilford Press, New York.
- Brown, T. (2015). *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*, 2. Baskı, New York, NY: Guilford Press.
- Filak, V. F. (2012). "A Concurrent Examination of Self-Versus-Others Perceptual Bias and the Willingness to Self-Censor: A Study of College Newspaper Editors and Advisers", *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 89(2), 299-314.
- Filak, V. F. ve Reinardy, S. (2009). "College Newspaper Advisers, Controversial Topics and Willingness to Self-Censor", *College Media Review*, 46(2), 15-23.
- Filak, V. F., Reinardy, S. ve Maksl, A. (2009). "Expanding and Validating Applications of the Willingness to Self-Censor Scale: Self-Censorship and Media Advisers' Comfort Level with Controversial Topics", *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 86(2), 368-382.
- Finney, S. J. ve C. Distefano (2006). "Non-Normal and Categorical Data in Structural Equation Modeling", *Structural Equation Modeling: A Second Course*, (Ed: G. R. Hancock ve R. O. Mueller), Information Age Publishing, USA.
- Glynn, C. J., Hayes, A. F. ve Shanahan, J. (1997). "Perceived Support for One's Opinions and Willingness to Speak Out: A Meta-Analysis of Survey Studies on the "Spiral of Silence"", *Public Opinion Quarterly*, 452-463.
- Hayes, A. F. (2007). "Exploring the Forms of Self-Censorship: On the Spiral of Silence and the Use of Opinion Expression Avoidance Strategies", *Journal of Communication*, 57(4), 785-802.
- Hayes, A. F., Glynn, C. J. ve Shanahan, J. (2005a). "Willingness to Self-Censor: A Construct and Measurement Tool for Public Opinion Research", *International Journal of Public Opinion Research*, 17, 298-323.
- Hayes, A. F., Glynn, C. J. ve Shanahan, J. (2005b). "Validating the Willingness to Self-Censor Scale: Individual Differences in the Effect of the Climate of Opinion On Opinion Expression", *International Journal of Public Opinion Research*, 17, 443-455.
- Hayes, A. F., Scheufele, D. A. ve Huges, M. E. (2006). "Nonparticipation as Self-Censorship: Publicly Observable Political Activity in A Polarized Opinion Climate", *Political Behavior*, 28, 259-283.
- Hyland, P., Boduszek, D., Dhingra, K., Shevlin, M. ve Egan, A. (2014). "A Bifactor Approach to Modelling the Rosenberg Self Esteem Scale", *Personality and Individual Differences*, 66, 188-192.
- Kline, R. B. (2016). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*, 4. Baskı, New York, NY: Guilford Press.
- Landis, R. S., Edwards, B. D. ve Cortina, J. M. (2009). "On the Practice of Allowing Correlated Residuals Among Indicators in Structural Equation Models", *Statistical and Methodological Myths and Urban Legends: Doctrine, Verity and Fable in the Organizational and Social Sciences*, (Ed: C. E. Lance ve R. J. Vandenberg), Routledge, East Sussex, UK.
- Lennox, R. D. ve Wolfe, R. N. (1984). "Revision of the Self-Monitoring Scale", *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 1349-1364.
- Matthes, J., Hayes, A. F., Rojas, H., Shen, F., Min, S. J. ve Dylko, I. B. (2012). "Exemplifying A Dispositional Approach to Cross-Cultural Spiral of Silence Research: Fear of Social Isolation and The Inclination to Self-Censor", *International Journal of Public Opinion Research*, 24(3), 287-305.
- McArdle, J. J., & McDonald, R. P. (1984). "Some Algebraic Properties of the Reticular Action Model for Moment Structures", *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 37, 234-251.
- McKay, M. T., Boduszek, D. ve Harvey, S. A. (2014). "The Rosenberg Self-Esteem Scale: A Bifactor Answer to the Two-Factor Question?" *Journal of Personality Assessment*, 96(6), 654-660.
- Mellenbergh, G. J. (2011). *A Conceptual Introduction to Psychometrics: Development, Analysis, and Application of Psychological and Educational Tests*, Eleven International Publishing, The Hague, Netherlands.
- Muthén, L.K. ve Muthén, B.O. (1998-2015). *Mplus User's Guide*, 4. Baskı, Los Angeles, CA: Muthén & Muthén.
- Noelle-Neumann, E. (1974). "The Spiral of Silence: A Theory of Public Opinion", *Journal of Communication*, 24(2), 43-51.

- Raykov, T. (2018). *Scale Construction and Development*. Course Booklet. Statistical Horizons, Philadelphia, PA.
- Raykov, T. ve Marcoulides, G. A. (2011). *Introduction to Psychometric Theory*, Routledge: New York.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the Adolescent Self-Image*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Satorra, A. ve Bentler, P. M. (1994). "Corrections to Test Statistics and Standard Errors on Covariance Structure Analysis", *Latent Variables Analysis*, (Ed: A. Von Eye ve C. C. Clogg), Sage, Thousand Oaks, CA.
- Williams, S. D. (2002). "Self-Esteem and The Self-Censorship of Creative Ideas", *Personnel Review*, 31(4), 495-503.